

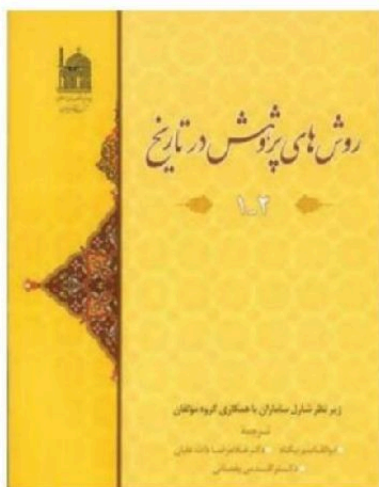
درس ۲ روش پژوهش در تاریخ؛ بررسی و سنجش اعتبار شواهد و مدارک

مهم ترین هدف از طراحی و تنظیم این درس، آشنایی شما دانش آموزان با شیوه های سنجش اعتبار شواهد و مدارک تاریخی است. مهم ترین رسالت مورخان، تلاش برای فهم دقیق رویدادهای گذشته است. انتظار می رود پس از پایان این درس بتوانید با اصول مقدماتی روش های اعتبارسنجی منابع و اخبار تاریخی آشنا شوید و فعالیت های مربوط به آن را انجام دهید.

فعالیت ۱

فکر کنیم و پاسخ دهیم

در درس اول آموختید که کارآگاه برای روشن شدن ابعاد جرم، نیازمند شواهد و مدارک است. به نظر شما آیا کارآگاه بعد از یافتن مدارک و اسناد، آنها را به یکباره تأیید می کند یا آنها را با دقت، آزمایش و بررسی می کند؟ مثلاً برخی از مدارک را به آزمایشگاه می فرستند، یا اثر انگشت را بررسی می کند و ده ها اقدام دیگر...
— به نظر شما این اقدامات تا چه میزان ضروری و مهم است؟ بحث کنید.



در گذشته، مورخان برای تشخیص و تعیین اصالت اخبار و اسناد (شواهد و مدارک) یک رویداد تاریخی، روش ها و فنونی را به کار می گرفتند. برخی از این روش ها حتی تا به امروز نیز معتبرند. با ابداع روش های جدید علمی در سده های اخیر، مورخان نیز روش ها و ابزارهای جدیدی را برای تشخیص و تعیین اصالت و اعتبار اخبار و منابع تاریخی به خدمت گرفتند. در این درس، با توجه به اهمیت این بخش از کار مورخان، به برخی از این روش ها و معیارها می پردازیم.

فعالیت ۲

تأمل و تبیین کنیم

فرض کنید خبری را در رسانه ای و یا از زبان برخی افراد می شنوید یا می خوانید. این خبر ممکن است یک مسئله اقتصادی، فرهنگی و یا موضوع دیگری باشد. آیا به محض شنیدن یا خواندن خبر، آن را می پذیرید و یا در پذیرفتن آن درنگ می کنید؟ چه کارهایی برای تشخیص درستی و نادرستی این خبر انجام می دهید؟ آنها را فهرست کنید.

۱- معیارهای سنجش اعتبار یک خبر تاریخی چیست؟

۲- اعتبار سنجی یک خبر در دو مرحله انجام می شود آنها را بنویسید؟ سنجش اعتبار و نقد راوی - سنجش و

اعتبار و نقد و بررسی گزارش ها و منابع تاریخی



معیارهای سنجش اعتبار خبر تاریخی

۱) مورخان وقتی با گزارش تاریخی روبه رو می شوند، آن را اعتبار سنجی می کنند و به اصطلاح به نقد آن می پردازند. نقد یک خبر تاریخی که در حقیقت همان اعتبار سنجی و بررسی اصالت خبر است، در دو مرحله انجام می شود:

الف) سنجش اعتبار و نقد راوی

اپرسش) در این مرحله، پژوهشگران و مورخان، موضوعاتی نظیر ویژگی های هویتی روایت کننده خبر، محل تولد و زندگی، گرایش فکری، مذهبی و سیاسی و جایگاه علمی او را بررسی می کنند. همچنین پژوهشگران سعی می کنند که علائق و انگیزه های راوی را در بیان خبر، بررسی و اندیشه و مقصود او را فهم و کشف کنند.

یکی از کارهای مورخان در نقد روایت کننده، تعیین فاصله زمانی و مکانی بین راوی و خبر است تا معلوم شود، روایت کننده خود مستقیماً شاهد وقوع رویدادی بوده و یا خبر آن را از دیگران نقل کرده است. ارزش و اعتبار خبری که راوی آن، خود، به طور

مستقیم شاهد رویداد بوده به مراتب از خبری که روایت کننده آن را از دیگران نقل کرده بیشتر است. پرسش) در گذشته، مورخان مانند مسعودی، برای بررسی درستی و یا نادرستی برخی از اخبار و گزارش های تاریخی به مسافرت می رفتند و مکان رویدادها را از نزدیک بررسی می کردند.

فعالیت ۳

بررسی شواهد و مدارک

این متن از کتاب مروج الذهب و معادن الجواهر اثر علی بن حسین مسعودی، مورخ بزرگ قرن چهارم است. آن را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

«خاطر ما به سفر و بادیه بیمایی، به دریا و خشکی مشغول بود که بدایع ملل را به مشاهده دریابیم و ویژگی های سرزمین را از طریق مشاهده و رؤیت توانستیم ببینیم. چنان که دیار سند و زنگ و ... چین و ... را درنوردیدیم و شرق و غرب را پیمودیم. گاهی به اقصای خراسان و زمانی در قلب ارمنستان و آذربایجان و آران و ... بودیم. روزگاری به عراق و زمانی به شام بودیم که سیر من در آفاق و سرزمین ها چون سیر خورشید در مراحل اشراق بود.»

در جای دیگر می نویسد: «و آن که در وطن خویش بماند و به اطلاعاتی که از سرزمین خود گرفته قناعت کند با کسی که عمر خود را به جهانگردی و سفر گذرانیده و دقایق و نفایس اخبار را از دست اول گرفته، برابر نتواند بود» (مروج الذهب، ج ۱، ص ۲-۴).

۱- با تأمل در متن بگویید به نظر شما مشاهده مستقیم سرزمین ها و دریافت اخبار از سرچشمه های اصلی آن، در تاریخ نگاری چه اهمیتی دارد؟

۲- درباره مضمون بند دوم با هم گفت و گو کنید و دلایل خود را در تأیید یا رد نظر نویسنده متن بیان نمایید.

۳- یکی از مهم ترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک گزارش تاریخی چیست؟

۴- مقایسه و تطبیق اخبار با سایر منابع و شواهد چگونه انجام می پذیرد؟

است. در گذشته نیز بسیاری از مورخان به این اصل اعتقاد داشتند و برای سنجش اخبار از معیار عقل بهره می بردند. برای مثال، یعقوبی، مقدسی، ابن مسکویه، بیهقی و ابن اسفندیار، عدم مطابقت یک روایت تاریخی با عقل را، دلیلی بر بطلان و نادرستی آن می دانستند. (۳)

ب) سنجش اعتبار و نقد و بررسی گزارش ها و منابع تاریخی

۱- مطابقت با عقل

یکی از مهم ترین و مؤثرترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک گزارش تاریخی (بررسی مطابقت و یا عدم مطابقت آن با عقل

فعالیت ۴

بررسی شواهد و مدارک

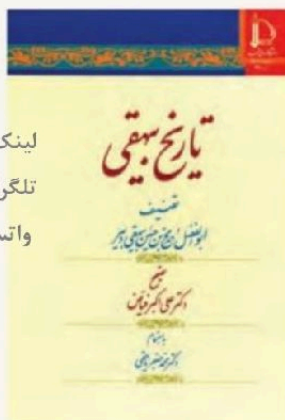
متن زیر از تاریخ بیهقی است. آن را بخوانید و به پرسش های زیر پاسخ دهید.

«و اخبار گذشته را در دو قسم گویند که آن را سه دیگر نشناسند: یا از کسی بیاید شنید و یا از کتابی بیاید خواند و شرط آن است که گوینده باید که نقه و راستگوی باشد و نیز «خرد» گواهی دهد که آن خبر درست است... و کتاب همچنان است که هر چه خوانده آید از اخبار که خرد آن را رد نکند شنونده آن را باور دارد و خردمندان آن را بشنوند و فراستانند... و آن کسان که سخن راست خواهند تا باور دارند ایشان را از دانایان شمرند و سخت اندک است عدد ایشان، و ایشان نیکو فراستانند و سخن زشت را بیندازند...» (بیهقی، تاریخ بیهقی، ص ۶۳۷-۶۳۸).

۱- به نظر شما از نظر بیهقی، عقل چه نقشی در تشخیص اصالت و اعتبار یک خبر دارد؟

۲- بیهقی درباره نقش خردمندان در تأیید و رد اخبار چه دیدگاهی دارد؟

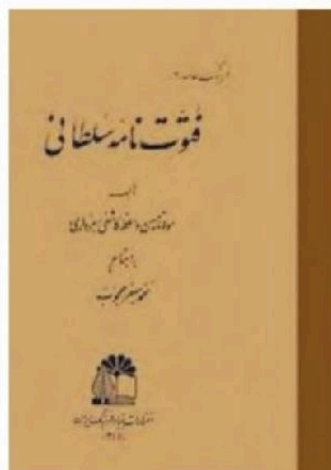
۱- بپذیرند



لینک دریافت فایل کامل در
تلگرام @s-m73javad
واتساپ 09013874879

۲- مقایسه و تطبیق با سایر منابع و شواهد

۴) مقایسه و مطابقت یک خبر و منبع تاریخی با سایر منابع نظیر اطلاعات مندرج در سایر کتاب های تاریخی و یا نوشته های دیگر مانند نسب نامه ها، سفرنامه ها، دیوان های اشعار، متون اخلاقی، فتوت نامه ها، سیاست نامه ها و امثال آن، روشی سودمند برای تعیین اعتبار اخبار و اسناد است. (۴)



- ۵- نتایج تحقیقات علمی باستان شناسی چه کمکی به مورخان می کند؟
- ۶- علوم تجربی چه دستاوردی برای تعیین اصالت رویدادهای تاریخی دارد؟

۳- مطابقت با نتایج تحقیقات باستان شناسی

در سال های اخیر دانش باستان شناسی با بهره گیری از ابزارها و روش های مدرن، پیشرفت زیادی کرده است (نتایج تحقیقات آن علم، معیاری مناسب برای سنجش اعتبار اخبار تاریخی محسوب می شود. نتایج تحقیقات علمی باستان شناسان روی محوطه ها، بناها و آثار گوناگون تاریخی، به مورخان کمک می کند که اخبار و مندرجات کتاب های تاریخی را به دقت ارزیابی کنند.)



بقایای شیر قلعه شه میرزاد - استان سمنان

عبدالحسن زوین کوب

لینک دریافت فایل کامل در
تلگرام @s-m73javad
واتساپ 09013874879

**تاریخ
در
ترازو**

۴- سنجش گزارش ها بر اساس زمان و مکان

زمان و مکان دو رکن مهم یک رویداد تاریخی اند. خبر و روایتی که فاقد زمان و مکان دقیق و مشخص باشد از اصالت و اعتبار کافی برخوردار نیست.

۵- اعتبار سنجی با تکیه بر دستاوردهای علوم تجربی

(امروزه پیشرفت علوم تجربی، به ویژه علومی مانند شیمی، زیست شناسی، فیزیک و پزشکی و ابداع روش ها و ابزارهای مدرن، نقش بسزایی در تعیین اصالت و اعتبار اسناد و اخبار تاریخی ایفا می کنند. همخوانی یا ناهمخوانی یافته های این دانش ها با داده های تاریخی روش مفیدی برای تعیین اصالت و اعتبار گزارش های تاریخی است و اعتبار آنها را مورد تردید قرار می دهد.)

۷- دستاوردهای علوم انسانی برای تایین اصالت منابع تاریخی چیست؟

۸- روشهای مختلف تاریخ نگاری را ذکر کنید؟ تاریخ نگاری روایی - تاریخ نگاری ترکیبی - تاریخ نگاری تحلیلی

۹- تاریخ نگاری روایی چیست؟

۱۰- مهم ترین ویژگی تاریخ نگار روایی چیست؟

۱۱- تاریخ نگاری روایی در آغاز به چه منظوری ایجاد شد؟

۶- اعتبارسنجی به کمک دستاوردهای سایر علوم انسانی (پژوهش ها و داده های سایر علوم، نظیر جامعه شناسی، اقتصاد، جامعه شناسی تاریخی، جغرافیای تاریخی، اسطوره شناسی، زبان شناسی، خط شناسی، نسخه شناسی، نشانه شناسی، مردم شناسی)

۱۲- از پیشگامان تاریخ نگاری روایی محمد بن جریر طبری میباشد درباره او شرحی بنویسید؟

۱۳- نظر مورخان درباره تاریخ نگاری روایی چیست؟

۱۴- درباره تاریخ نگاری ترکیبی شرحی بنویسید؟

فعالیت ۵

بحث و گفت و گو

- ۱- به نظر شما کدام یک از معیارها و ملاک های سنجش اخبار و اسناد تاریخی، کارایی بیشتری دارد؟ چه دلیلی برای اثبات سخن خود دارید؟
- ۲- مهم ترین نتایج اعتبار سنجی منابع تاریخی چیست؟ بحث و استدلال کنید.

۷) انواع روش های تاریخ نگاری

مورخان تاکنون تقسیم بندی های مختلفی از روش های تاریخ نگاری ارائه کرده اند. در اینجا یکی از این تقسیم بندی های رایج در گذشته بررسی می شود.

۱- تاریخ نگاری روایی

۹) مورخ در تاریخ نگاری روایی، روایت های مختلف و متعدد درباره موضوع واحد را با آوردن اسناد، ذکر می کند (مهم ترین ویژگی این نوع تاریخ نگاری در این بود که تاریخ نگاران، بدون هیچ گونه دخل و تصرفی در روایت ها، عیناً آنها را ذکر می کردند). تاریخ نگاری روایی در آغاز برای ثبت و ضبط سخنان و سیره پیامبر و صحابه ایشان به کار گرفته می شد، ولی بعد از آن برای ثبت وقایع دوران های بعدی نیز استفاده شد. از مشهورترین چهره های تاریخ نگاری روایی، مورخ و مفسر مشهور، محمد بن جریر طبری است. (او برای تألیف کتاب خود اخبار فراوانی را جمع آوری کرد و در این راه رنج فراوانی برد. او سعی داشت تعیین درستی یا نادرستی مطالب را به خواننده

۱۳) واگذار کند) شاید یکی از معایب این سبک تاریخ نگاری این باشد که نویسندگان، هیچ نقد و نظری درباره درستی و نادرستی خبر ارائه نمی دهند. اما برخی آن را امتیازی بزرگ می دانند؛ زیرا مورخان بعدی با مجموعه ای از اخبار گوناگون درباره یک موضوع روبه رو می شوند و با به دست آوردن مدارک و اسناد کافی، درباره اصل خبر قضاوت می کنند. (۱۳

۲- تاریخ نگاری ترکیبی

۱۴) (مورخ در این روش به جای ذکر همه روایات درباره یک موضوع، با مطالعه و مطابقت دادن همه روایت ها، یک گزارش از مجموع آنها تنظیم می کند. مورخ در این روش ناچار به گزینش و انتخاب است و امکان دارد برخی از جنبه های خبر از چشم او دور بمانند. این نوع تاریخ نویسی از اواخر قرن سوم هجری متداول شد. (۴ پرسش) از مشهورترین چهره های این سبک از تاریخ نویسی می توان به بلاذری (قرن سوم هجری) صاحب کتاب فتوح البلدان و دینوری (متوفای ۲۹۰ ق) نویسنده کتاب اخبار الطوال اشاره کرد. (۴ پرسش

۱۵- درباره تاریخ نگاری تحلیلی شرحی بنویسید؟

۱۶- دوره اسلامی مورخان نوشته های خود را بر چه اساسی تنظیم می کردند؟

۱۷- منظور از نوشته های که به روش سال شماری نوشته شده اند چیست؟

۱۸- منظور از نوشته های که به روش موضوعی نوشته شده اند چیست؟

۳- تاریخ نگاری تحلیلی

۱۵) مورخ در این روش، با بررسی موشکافانه تمام اخبار و روایت های مربوط به یک رویداد و نقد آنها، علل، آثار و پیامدهای آن واقعه را تحلیل و تفسیر می کند (از برجسته ترین آثاری که به این شیوه اشاره کرد). ۴ پرسش ۱۵

فعالیت ۶

- ۱- به سه گروه تقسیم شوید و هر یک در مورد یکی از روش های تاریخ نگاری بحث و بررسی کنید؛ مثلاً کسانی که در گروه تاریخ نگاری روایی هستند درباره امتیازات این روش دلایلی را فهرست کنند.
- ۲- شما با مطالعه این سه روش تاریخ نگاری، کدام یک را ترجیح می دهید؟ درباره دیدگاه و نظر خود چه استدلالی دارید؟

۱۶) مورخان در دوران اسلامی، گزارش ها و نوشته های خود را به دو روش سال شماری و موضوعی تنظیم و ارائه می کردند. ۱۶

۱۷) در روش سال شماری، حوادث به ترتیب زمان وقوع نوشته می شوند. مثلاً طبری در ذیل حوادث سال ۶۱ ق، وقایع محرم و عاشورا را گزارش می کند. ۱۸

۱۸) در روش موضوعی، یک موضوع خاص محور است. ۱۸

فعالیت ۷

بحث و گفت و گو

از نظر شما روش سال شماری و روش موضوعی، چه امتیازاتی بر یکدیگر دارند؟ بحث و گفت و گو کنید.

پرسش های نمونه

- ۱) سنجش اعتبار و نقد راوی چرا و چگونه صورت می گیرد؟
- ۲) سه مورد از معیارهای سنجش اعتبار منابع تاریخی را توضیح دهید.
- ۳) روش تاریخ نگاری روایی و ترکیبی را مقایسه کنید.
- ۴) مهم ترین نمایندگان تاریخ نگاری تحلیلی و ترکیبی را نام ببرید.



اپلیکیشن درسی همیار

برنامه رایگان درسی همیار



تمام پایه ها

جواب کتاب ، تدریس و نمونه سوال



همیشه رایگان

برنامه همیار کاملا رایگان میباشد